

บทบาทของรัฐบาลในการพัฒนาสหกรณ์เกษตร

รัฐบาลของทุกประเทศไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลสหรัฐอเมริกาซึ่งกำลังให้ความช่วยเหลือแก่พลเมืองของตนและแก่ต่างประเทศอยู่ หรือรัฐบาลของประเทศที่กำลังพัฒนาก็ตาม ต่างก็ได้พยายามที่จะเจียกกำลังความสามารถที่มีอยู่ไปกระตุ้นการดำเนินธุรกิจของเอกชนให้ดีขึ้นโดยวิธีการของสหกรณ์ เพื่อให้สามารถยกมาตรฐานความเป็นอยู่ของพลเมืองให้สูงขึ้น (1)

ส่วนวิธีการหรือเทคนิคในการให้ความช่วยเหลือแก่สหกรณ์ของแต่ละประเทศย่อมจะแตกต่างกันอยู่บ้าง ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของแต่ละประเทศซึ่งไม่เหมือนกันแต่เป้าหมายนั้นย่อมเป็นไปดังกล่าวข้างต้น สำหรับประเทศไทย การพัฒนาสหกรณ์ได้วางแนวนโยบายไว้ดังนี้คือ "การพัฒนาสหกรณ์ในโอกาสต่อไปจะเน้นหนักทางด้านสหกรณ์การเกษตรโดยมีความมุ่งหมายให้สหกรณ์นั้น ๆ เป็นองค์การธุรกิจที่ดำเนินการและความคุมโดยสมาชิกเองอย่างแท้จริง และสามารถทำหน้าที่หลายอย่างเพื่อรับใช้ในรูปสหกรณ์อเนกประสงค์ ทางราชการจะทำหน้าที่และรับผิดชอบเฉพาะในด้านส่งเสริมโดยจะไม่เข้าไปเป็นตัวกระทำการเอง และมีความมุ่งหมายที่จะสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรให้ครบทุกอำเภอทั่วประเทศภายในระยะเวลาอันสมควร" (2)

การให้ความช่วยเหลือด้านการจัดตั้งและการดำเนินงานของสหกรณ์

เพื่อให้การจัดตั้งและการดำเนินงานของสหกรณ์เป็นไปตามหลักและวิธีการสหกรณ์ รัฐจึงได้มีกฎหมายสหกรณ์คือพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 ให้ความคุ้มครองแก่สหกรณ์ โดยกำหนดหลักเกณฑ์การจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ไว้ว่าต้องเป็นการรวมกันของบุคคลธรรมดาที่บรรลุนิติภาวะแล้วตั้งแต่สิบคนขึ้นไป และมีกิจการร่วมกันตามประเภทของสหกรณ์ที่ขอจดทะเบียน มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และต้องมีข้อบังคับถูกต้องตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสหกรณ์ ส่วนขอบเขตการดำเนินงานของสหกรณ์ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจน คือให้สหกรณ์กระหน้านิติกรรมต่าง ๆ และดำเนินธุรกิจดังต่อไปนี้แก่บุคคลภายนอกได้ เช่น การกู้หรือยืม เช่า เช่าซื้อ จำนองหรือจำนำ ขายหรือจำหน่ายทรัพย์สิน และกระทำการดังต่อไปนี้

(1) เฮอริเบ็ค เจ.วอเทอร์ส, บทบาทของรัฐบาลในการพัฒนาสหกรณ์ (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยแบบเรียน 2512), หน้า 1.

(2) กรมส่งเสริมสหกรณ์, "แนวทางการดำเนินงานจัดสหกรณ์" ที่ระลึกการประชุมอบรมและชุมนุมผู้นำสหกรณ์ทั่วประเทศ ประจำปี 2516 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2516), หน้า 15

กับสมาชิกใดคือให้กู้ ให้ยืม ให้เช่า ให้เช่าซื้อ ให้สินเชื่อ โอนรับจ้างหรือรับจํานำซึ่งทรัพย์สิน รับเงินฝากประเภทออมทรัพย์หรือฝากประจำจากสมาชิกใดตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์ ค่าเน้นธุรกิจการค้าเพื่อประโยชน์ของสมาชิก และกระทำการอื่น ๆ อีกโดยได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์ เช่น การให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงิน การซื้อหุ้นของสหกรณ์อื่น หรือของสถาบันอื่น เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติรัฐได้จัดให้มีหน่วยงานสำหรับให้ความช่วยเหลือแนะนำแก่สหกรณ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวข้างต้นคือกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยเฉพาะกองสหกรณ์การเกษตร ซึ่งมีหน้าที่แนะนำและส่งเสริมสหกรณ์การเกษตรโดยตรง เช่นสำรวจข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาจัดตั้งสหกรณ์ จัดทะเบียนสหกรณ์และขอบังคับ การชำระบัญชีสหกรณ์ ตลอดจนการพิจารณาระเบียบต่าง ๆ ของสหกรณ์ที่สหกรณ์ร่างขึ้นมาเพื่อถือใช้ช่วยวิเคราะห์ธุรกิจการค้าและการซื้อของสหกรณ์ ช่วยเหลือแนะนำด้านการตลาด การจัดระบบชลประทานและปรับปรุงบำรุงที่ดิน เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ระดับจังหวัดและอำเภอ ซึ่งได้แก่สหกรณ์จังหวัดและสหกรณ์อำเภอ ตลอดจนเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ประจำอยู่ตามจังหวัดและอำเภอที่มีสหกรณ์การเกษตรตั้งอยู่ เพื่อให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำด้านการดำเนินงานแก่สหกรณ์การเกษตรอย่างใกล้ชิด

เมื่อครบรอบระยะเวลาการดำเนินงานของสหกรณ์ซึ่งถือเอารอบสิบสองเดือน อันจัดว่าเป็นรอบปีทางบัญชีของสหกรณ์ นายทะเบียนสหกรณ์โดยกรมตรวจบัญชีสหกรณ์จะแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของทางราชการ เป็นผู้สอบบัญชี ออกไปช่วยเหลือตรวจสอบบัญชีและรับรองฐานะการเงินให้แก่สหกรณ์ ซึ่งการตรวจสอบบัญชีดังกล่าวนี้จะช่วยควบคุมการปฏิบัติงานด้านการเงินและการบัญชีของสหกรณ์ให้เป็นไปอย่างถูกต้องเรียบร้อย ป้องกันการทุจริต ทำให้ทราบผลการดำเนินงานและฐานะการเงินที่ถูกต้องของสหกรณ์ ในระหว่างการตรวจสอบบัญชีก็จะให้บริการคำแนะนำช่วยเหลือแก่พนักงานบัญชีของสหกรณ์ ให้มีความรู้ความชำนาญพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้ เมื่อพบข้อบกพร่องเกี่ยวกับการเงินหรือการบัญชีอื่นจะเป็นผลเสียหายแก่สหกรณ์และสมาชิกโดยส่วนรวมก็จะสั่งให้คณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์แก้ไขข้อบกพร่องในการดำเนินงานให้ถูกต้องต่อไป ซึ่งตามกฎหมายสหกรณ์กำหนดไว้ให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง (3) หากสหกรณ์ไม่ปฏิบัติตาม นายทะเบียนสหกรณ์ก็มีอำนาจที่จะออกคำสั่งเป็นหนังสือให้คณะกรรมการออกจากตำแหน่งทั้งคณะหรือบางส่วนหรือให้หยุดดำเนินงานชั่วคราวเพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง ในกรณีที่กรรมการ ผู้จัดการ หรือพนักงานอื่นของสหกรณ์ทำให้สหกรณ์เสียหาย ถ้าสหกรณ์ไม่ร้องทุกข์หรือฟ้องคดี นายทะเบียนสหกรณ์ก็มีอำนาจร้องทุกข์หรือฟ้องคดีได้ (4)

(3) พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 มาตรา 47

(4) พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 มาตรา 43

การให้ความรู้ทางค่านิยมวิชาการ

การให้ความรู้ทางค่านิยมวิชาการแก่สมาชิกและคณะกรรมการของสหกรณ์ นับได้ว่าเป็นความจำเป็นด้านพัฒนาการสหกรณ์ เพราะโดยหลักการแล้วสหกรณ์เป็นของสมาชิก คำเนิงานโดยสมาชิก และเพื่อประโยชน์ของสมาชิก การที่สหกรณ์จะประสบความสำเร็จก้าวหน้าได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่สมาชิกผู้เป็นเจ้าของสหกรณ์จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักและวิธีดำเนินธุรกิจแบบสหกรณ์เป็นอย่างดี

ดังนั้น ด้วยความสำคัญดังกล่าวนี้เอง การให้ความรู้ทางค่านิยมวิชาการแก่สมาชิกและคณะกรรมการของสหกรณ์ จึงเริ่มตั้งแต่ในระดับจังหวัดคือสหกรณ์จังหวัดและสหกรณ์อำเภอจะจัดให้มีการประชุมกลุ่มสมาชิกสหกรณ์เป็นประจำทุกปี โดยในวันประชุมนั้นจะให้การศึกษาอบรมความรู้แก่การประกอบอาชีพ การติดตามเงินกู้ การใช้จ่ายเงินกู้ให้ถูกทาง และบางครั้งก็ได้ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรซึ่งมีประจำอยู่ในอำเภอและจังหวัดนั้น ๆ ร่วมเดินทางออกไปให้คำแนะนำชี้แจงและตอบปัญหาข้อข้องใจแก่สมาชิกเกี่ยวกับการเกษตรพร้อมกันไปด้วย ทางค่านิยมค่านิยมซึ่งอยู่ในส่วนกลางก็ได้จัดให้มีหน่วยเคลื่อนที่อบรมและเผยแพร่การสหกรณ์ ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ด้วยกันรวม 9 หน่วย ออกไปให้การศึกษอบรมแก่สมาชิกและกรรมการของสหกรณ์ ตลอดจนประชาชนทั่วไปยังท้องที่จังหวัดต่าง ๆ โดยทำการอบรมเน้นหนักทางด้านหลักและวิธีดำเนินงานของสหกรณ์ ธุรกิจประเภทต่าง ๆ ของสหกรณ์ และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ได้ให้ความร่วมมือโดยจัดส่งเจ้าหน้าที่ออกไปร่วมให้การศึกษอบรมในเรื่องการบริหารค่านิยมการเงินของสหกรณ์ด้วยเป็นประจำทุกปี

นอกจากการให้การศึกษอบรมในระดับท้องที่แล้วกรมส่งเสริมสหกรณ์ยังได้ร่วมมือกับสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยจัดให้มีการศึกษอบรมแก่ผู้นำสหกรณ์ และผู้จัดการเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์เป็นประจำทุกปี ประสานงานกับสถาบันต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และองค์การสหกรณ์ระหว่างประเทศ เพื่อทำการค้นคว้าวิจัยเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับสหกรณ์ในระยะยาวก็ได้จัดตั้งสถาบันการศึกษาทางสหกรณ์ขึ้นโดยรับสมัครผู้มีคุณวุฒิชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หรือเทียบเท่าเข้ารับการศึกษอบรมเป็นเวลา 1 ปี เพื่อเป็นกำลังสำคัญของทางราชการและสหกรณ์ต่อไป

อีกประการหนึ่งก็คือได้จัดให้มีการประกวดผลงานดีเด่นของสหกรณ์การเกษตรขึ้น โดยเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2518 มีหลักเกณฑ์สำหรับพิจารณาคัดเลือก คือ ฐานะการเงินและความมั่นคงของสหกรณ์ เช่น อัตราส่วนระหว่างเงินทุนของสหกรณ์ต่อทรัพย์สินทั้งหมด ความสามารถในการบริหารธุรกิจและการให้บริการแก่สมาชิก เช่น การรับชำระหนี้ตั้งต้นเงินและดอกเบี้ย การรับฝากเงิน การซื้อและการขาย การแปรรูป ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกและคณะกรรมการดำเนินการที่มีต่อสหกรณ์ ตลอดจนการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ว่าเป็นไปเพื่อส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกมากน้อยเพียงใด เป็นต้น

โดยวัดปริมาณธุรกิจดังกล่าวเฉลี่ยต่อสมาชิกของสหกรณ์ 1 คน ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นตัวอย่างและเป็นแหล่งสำหรับศึกษาของสหกรณ์การเกษตรอื่น ๆ ต่อไป สำหรับสหกรณ์ที่ระดมทุนปี 2518 เรียงตามลำดับที่หนึ่งถึงที่สาม คือ สหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด จังหวัดเพชรบุรี สหกรณ์การเกษตรสูงเนิน จำกัด จังหวัดนครราชสีมา และสหกรณ์การเกษตรบ้านโสม จำกัด จังหวัดลำพูน

การให้ความช่วยเหลือทางการเงินและวัสดุการเกษตร

นอกจากการให้บริการด้านอื่น ๆ ดังกล่าวมาแล้ว เพื่อให้สหกรณ์สามารถดำเนินงานได้ในระยะที่ยังมีทุนของตนเองไม่เพียงพอรัฐจึงให้ความช่วยเหลือทางการเงิน โดยมีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือโดยตรง คือ

1. กรมส่งเสริมสหกรณ์ ได้จัดให้สหกรณ์กู้เงินทุนต่าง ๆ ในอัตราดอกเบี้ยต่ำไปใช้เป็นทุนดำเนินงาน คือ ทุนส่งเสริมสหกรณ์ ทุนกลาง ทุนหมุนเวียนช่วยเหลือเกษตรกรตามแผนงานต่าง ๆ เช่น แผนงานเพิ่มผลผลิต แผนงานสร้างนางสาว แผนงานเงินทุนหมุนเวียนรับซื้อข้าวเปลือก แผนงานออกทุนโรงสี เป็นต้น นอกจากนี้ยังจัดจำหน่ายปุ๋ยเป็นเงินเชื่อให้แก่สหกรณ์การเกษตรอีกด้วย การกู้เงินทุนดังกล่าวนี้สหกรณ์จะต้องปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยเงินกู้ยืม ๆ โดยเฉพาะ

2. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นสถาบันทางการเงินของรัฐที่มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พ.ศ. 2509 โดยรับโอนกิจการจากธนาคารเพื่อการสหกรณ์ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2509 และดำเนินงานมาตลอดจนถึงสิ้นปี 2517 มีทุนดำเนินงาน 3,058.4 ล้านบาท ทุนดำเนินงานดังกล่าวได้จากแหล่งต่าง ๆ คือ เงินฝาก 650.6 ล้านบาท ขายลคช่วงตัวเงิน 420.3 ล้านบาท เงินกู้ 226.1 ล้านบาท เงินฝากจากธนาคารอื่น ๆ 200.8 ล้านบาท ทุนกู้ 170.0 ล้านบาท เงินกองทุนรวมกำไรก่อนการจัดสรร 1,292.2 ล้านบาท และอื่น ๆ 108.4 ล้านบาท

การดำเนินงานของธนาคารเน้นหนักด้านการให้เงินกู้แก่เกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรเพียงวันที่ 31 ธันวาคม 2517 ธนาคารมีลูกหนี้เงินใหญ่แก่เกษตรกร 1,524.8 ล้านบาท ลูกหนี้เงินใหญ่แก่สถาบันเกษตรกรซึ่งประกอบด้วยสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกรรวม 1,125.9 ล้านบาท ธนาคารได้แบ่งประเภทของเงินใหญ่ออกเป็น 3 ประเภท คือ เงินกู้ระยะสั้นมีกำหนดชำระคืนภายใน 12 เดือน เช่น เงินกู้เพื่อจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเกษตรได้แก่ ปุ๋ย เครื่องพ่นยา เป็นต้น เงินกู้ระยะปานกลางมีกำหนดชำระคืนภายใน 5 ปี เช่น เงินกู้เพื่อใช้เป็นทุนใหญ่แก่สมาชิก และเงินกู้ระยะยาวเพื่อลงทุนในสินทรัพย์ประจำสำหรับแปรรูปหรือขายผลผลิตผลการเกษตรหรือสินทรัพย์ประจำสำหรับจัดให้มีวัสดุหรือบริการการเกษตร เช่น การคลังสินค้า โรงงานแปรรูป เป็นต้น มีกำหนดเวลาชำระคืนภายใน 15 - 20 ปี ทั้งนี้

จะกำหนดให้มีระยะปลอดหนี้โดยผู้กู้ยังไม่ต้องชำระต้นเงินไม่เกิน 5 ปีแรกก็ได้

โครงการส่งเสริมสหกรณ์ ปี 2517 - 2519

นอกจากการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวที่กระทำอยู่เป็นประจำทุกปีแล้ว โครงการที่กำลังจัดทำอยู่คือโครงการรวบรวมข้าวเปลือกของสหกรณ์ พ.ศ. 2517 - 2519 โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นผู้ดำเนินโครงการ และเมื่อโครงการดังกล่าวสำเร็จลงสหกรณ์จะมีนางสำหรับเก็บข้าวเปลือกซึ่งเมื่อรวมกับที่มีอยู่เดิมแล้วจะเป็นจำนวน 302 นาง ความจุทั้งหมด 151,300 เกวียน และโรงสีจำนวน 27 โรง มีกำลังสี 1,370 เกวียนต่อ 24 ชั่วโมง จะทำให้ระบบการตลาดข้าวในท้องถิ่นดำเนินการตลาดอย่างเป็นธรรมต่อสมาชิกและเกษตรกร และสามารถเพิ่มอำนาจการต่อรองราคาข้าวให้สูงขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีแก่สมาชิกและเกษตรกรทั่วไปในท้องถิ่นนั้นที่จะได้รับราคาข้าวเปลือกและบริการตลาดดีขึ้น นอกจากนี้สหกรณ์จะเป็นแหล่งสำรวจข้าวที่สำคัญแหล่งหนึ่งที่จะเป็นมาตรการสนองนโยบายการรักษาระดับราคาข้าวของทางราชการที่ได้ผลอีกด้วย ทางฝ่ายการจัดตั้งให้มีโครงการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรในนิคมสร้างตนเองของกรมประชาสงเคราะห์ และในพื้นที่หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ของกองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ (นพค.กรป.กลาง) ซึ่งในปี 2517 - 2519 มีเป้าหมายการจัดตั้งรวม 12 สหกรณ์

สรุป

การพัฒนาสหกรณ์การเกษตรซึ่งรัฐบาลดำเนินการอยู่ขณะนี้ที่สำคัญมี 3 ประการ คือ ประการแรก เป็นการให้ความช่วยเหลือด้านการจัดตั้งและการดำเนินงานของสหกรณ์ เช่น ช่วยสำรวจข้อมูลเพื่อประกอบการจัดตั้ง ช่วยแนะนำและส่งเสริมการดำเนินงานโดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่ของทางราชการประจำอยู่ตามอำเภอและจังหวัดที่มีสหกรณ์เพื่อให้สามารถให้คำแนะนำปรึกษาได้อย่างใกล้ชิด เมื่อครบกำหนดรอบระยะเวลาดำเนินงานของสหกรณ์ซึ่งโดยปกติคือเอารอบสิบสองเดือน จะจัดให้มีผู้สอบบัญชีของทางราชการออกไปช่วยตรวจสอบบัญชีเพื่อทราบผลการดำเนินงานและรับรองฐานะการเงินที่ถูกต้องให้แก่สหกรณ์ ประการที่สอง เป็นการให้การศึกษอบรมแก่สมาชิกและกรรมการดำเนินการของสหกรณ์ โดยจัดให้มีหน่วยเคลื่อนที่อบรมออกไปให้การศึกษอบรมยังท้องที่จังหวัดต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ยังได้รวมกับสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยจัดให้มีการศึกษอบรมแก่ผู้นำสหกรณ์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ ของสหกรณ์ขึ้นเป็นประจำทุกปี และประการสุดท้ายได้แก่การให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สหกรณ์ที่ยังมีทุนดำเนินงานของตนเองไม่เพียงพอ โดยให้กู้เงินทุนส่งเสริมสหกรณ์ ทุนหมุนเวียนช่วยเหลือเกษตรกร รวมทั้งจัดให้มีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนของสหกรณ์การเกษตรโดยตรง.

ตารางที่ 4

แสดงรายละเอียดการส่งเสริมสหกรณ์การเกษตรในปีงบประมาณ 2518

ที่	รายการ	หน่วย	จำนวน
1.	การจัดตั้งสหกรณ์	สหกรณ์	48
2.	สอบสวนการคัดเลือกเกษตรกรกรเข้าเป็นสมาชิก	ครอบครัว	82,210
3.	ความสหกรณ์ขนาดเล็กเป็นสหกรณ์การเกษตรระดับอำเภอ	สหกรณ์	94
4.	ส่งเสริมและช่วยเหลือให้สหกรณ์ขยายทุนดำเนินงาน	บาท	831,848,614
5.	ส่งเสริมและช่วยเหลือด้านการให้เงินกู้	บาท	843,687,029
6.	ส่งเสริมและช่วยเหลือด้านการรวบรวมผลิตภัณฑ์	บาท	236,720,533
7.	ส่งเสริมและช่วยเหลือด้านจัดหาวัสดุอุปกรณ์มาจำหน่าย	บาท	187,717,190
8.	ส่งเสริมการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ	ไร่	1,222,878
9.	ส่งเสริมการจัดรูปที่ดินและชลประทาน	ไร่	13,000
10.	จัดระบบชลประทานในแควนสหกรณ์	กิโลเมตร	105
11.	บูรณะถนนและลงหินลูกรังในแควนสหกรณ์	กิโลเมตร	223
12.	สร้างฝายบ่ ประตุน้ำ และวางท่อน้ำ	แห่ง	318
13.	ให้การศึกษอบรมข้าราชการ กรรมการ และเจ้าหน้าที่สหกรณ์	คน	950
14.	จัดหน่วยเคลื่อนที่อบรมสมาชิกและกรรมการสหกรณ์	คน	12,443
15.	ให้การศึกษาวิชาสหกรณ์ทางไปรษณีย์	คน	172
16.	ให้บริการด้านการตรวจสอบบัญชี (1)	สหกรณ์	577

ที่มา : กองแผนงาน, กรมส่งเสริมสหกรณ์

(1) กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

ตารางที่ 5

แสดงอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานสหกรณ์จังหวัด

และสำนักงานสหกรณ์อำเภอ

เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2516

ที่	ตำแหน่ง	ประจำสำนักงานสหกรณ์จังหวัด (คน)	ประจำสำนักงานสหกรณ์อำเภอ (คน)
1.	สหกรณ์จังหวัดเอก	15	—
2.	สหกรณ์จังหวัดโท	51	—
3.	สหกรณ์อำเภอโท	—	195
4.	นักสหกรณ์โท	55	—
5.	พนักงานสหกรณ์โท	53	—
6.	นักสหกรณ์ตรี	29	—
7.	พนักงานสหกรณ์ตรี	79	56
8.	นักเกษตรตรี	2	—
9.	พนักงานสหกรณ์จัตวา	65	39
10.	พนักงานเกษตรจัตวา	12	4
11.	เสมียนพนักงาน	210	17
		549	311

ที่มา : กองการเจ้าหน้าที่ , กรมส่งเสริมสหกรณ์

ตารางที่ 6

แสดงจำนวนข้าราชการสหกรณ์จำแนกตามส่วนราชการ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 - 2518

ส่วนราชการ	จำนวนข้าราชการ (นาย)				
	2514	2515	2516	2517	2518
1. กรมส่งเสริมสหกรณ์	2464	2458	2514	2436	2348
2. กรมตรวจบัญชีสหกรณ์	253	253	253	268	275

ที่มา : 1. กองการเจ้าหน้าที่ กรมส่งเสริมสหกรณ์

2. กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

สำนักหอสมุด